

CIESZYĆ (422) *vb impf*

e jasne.

inf cieszyć (73). ◇ *praes 1 sg* cieszę (7). ◇ *2 sg* cieszysz (18) ◇ *3 sg* cieszy (107). ◇ *1 pl* cieszymy (1) *RejZwierc* cieszym (1) *SkarKaz.* ◇ *2 pl* cieszycie (3). ◇ *3 pl* cieszą (13). ◇ *praet 2 sg m* cieszyłeś, -ś cieszyl (4). ◇ *3 sg m* cieszyl (39). *f* cieszyla (17). ◇ *1 pl m pers* -smy, -esmy cieszyl (2). ◇ *3 pl m pers* cieszyl (15). *subst* cieszyl (3). ◇ *fut 1 sg m* będę cieszyl (1). ◇ *2 sg m* cieszyc będziesz (1). *f* będziesz cieszyla (1). ◇ *3 sg m* będzie cieszyl (3) *BibRadz, RejAp, KarnNap*, cieszyc będzie (1) *RejPos.* ◇ *1 pl m pers* będziemy cieszyl (1). ◇ *3 pl m pers* będą cieszyc (2). ◇ *imp 1 sg* niech cieszę (1). ◇ *2 sg* ciesz (16). ◇ *3 sg* niech ciesz (2). ◇ *1 pl* cieszmy (3). ◇ *2 pl* cieszcie (2). ◇ *con 1 sg m* bym cieszyl (1). ◇ *2 sg m* byś cieszyl (2). ◇ *3 sg m* by cieszyl (7). *f* by cieszyla (1). *n* by cieszyl (3). ◇ *3 pl m pers* by cieszyl (9). *subst* by cieszyl (1). ◇ *impers praet* cieszono (1). ◇ *part praes act* cieszac (58), cieszacy (1) [*WujNT* 751, może *A sg m* od CIESZĄCY], cieszęcy (1) [*RejZwierz* 44v, może *N sg m* od CIESZĘCY].

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Dodawać otuchy, łagodzić smutek, pocieszać; *solari Mącz, Calag, Calep, Cn; consolari Calep, Cn; explere, oblectare, relevare Mącz; allevare, aspergere, offundere, obsipare, recreare, refocillare, consolatione lenire a. permulcere a. uti, consolationem adhibere, solacio afficere a. levare a. uti, solacio alicui esse, solacium alicui adhibere a. dare a. praebere, animum alicuius in spem cogitationemque meliorem inducere, mitigere tristitiam alicuius Cn* (375) : Ezaiasz między inemi Proroki był biegłyży y pilnieyży/ łczyrzcę vcząc prawdy Bożey/ nąpominaiąc/ ganiąc/ groząc/ y ciełząc. *BibRadz* I 353v; *Expleo, etiam Metaph.* Ciełzę/ Pociełzam. *Mącz* 304d, 400a; *RejZwierc* 90v; Ciełzyć. *Solari. Calag* 487a; *NiemObr* 86; Czemu nam też bóg takiey zgody niepozwołi/ Aby wżdy ieden ciełzył/ gdy drugiego boli. *KochFr* 56; *ArtKanc* K10; *Calep* 248a, 990a; *GrabowSet* B2, C2v, C3, Fv, S3.

cieszyc kogo, co [w tym: *kogo, co* czym (36), *kogo, co* w kim, w czym (24), *kogo co* ze zdaniem okolicznikowym celu (7), przyczyny (1), dopełnieniowym (1), podmiotowym (1)] (343): Towarzystki co z nią były/ Iako mogąc ią ciełzyl. *BierEz* O3v, O; Iezus miłosciwy ciełsyl matuchnę miłą *OpecŻyw* 48v, 22v, 23, 67v, 69v, 110v (9); *BielŻyw* 75; *RejPs* 179, 208; Ruben ciełzy oycza *RejJóz* B3v, B4, B4v, B6v, I7v, I8 (10); *MurzHist* D3v, E2v, E3v, E4, E4v (11); *MurzNT* 78v; *KromRozm II* e, e2v, e3, e4; *LubPs* F4v, L4 marg, N4v, Q3v [2 r.], Q4 marg (13); *KrowObr* 47, 62v, 123v, 130, 165v, 172, 217; *RejWiz* 42v, 155v; *Leop Iudith* 6 arg, 16, *Ps* 118/50, 76, *Is* 10 arg (12); Przyzedł mąż ciełzęcy ią/ by łie nie łmęciłá. *RejZwierz* 44v; Pan ią ciełzy. *BibRadz Gen* 21 arg, *4, *Gen* 16 arg, I 273v, *Ps* 40/4, 106 arg (18); do kthorey brát przyiechal z Niemieckich łtron áby ią ciełzył *BielKron* 302, 70v, 71, 85, 93, 94v (14); Atque ego qui te confirmo, ipse me non possum, Ale ya który ciebie ciełzę/ łam łie ciełzić nie mogę. *Mącz* 19b, 182b, 190b, 400a, 400b; *OrzQuin* E2; Każdego ciełz czym możelz *Prot* D3v, D3; *RejAp* Cc4v, 20, 33; *GórnDworz* I3v, K6, T3; Ale páni widząc gościá łmuthnego/ ciełzylá iego. *HistRzym* 52v, 4v, 7v, 23, 31, 33; *RejPos* B, 2, 11, 42v, 46 (23); Gdzie Duch Boży Włzechmocny/ ciełzy włzycie wierne Po nędzach obiecuiąc/ nam rołkołzy pewne. *GrzegŚm* A2; *RejZwierc* 32, 114v, 150v, 151 [2 r.], 174, Aaa4; *RejPos Wstaw* 110v; *BudBib* 1.Par 7/22, *Iob* 21/34, 4.Esdr 14/12, *Sap* 8/9, *Eccli* 49/10, 12; *Strum* L4v; *BiałKaz* C3, D2, D2v; *CzechRozm* 96v, 141, 202; *KarnNap* E4v, F, F4v; *SkarJedn* 313; On łmutné łercá ciełzy/ łrołki łékuie *KochPs* 213, 42, 113, 173,

184, 194 [2 r.], 204; On go ciefzył vprzeymie/ nie każąc mu otym myłlic *SkarŻyw* 74, 58, 161, 166, 195, [223] (16); *KochTr* 24; *StryjKron* 255, 527; *CzechEp* 63, 74; *NiemObr* 30, 38, 92; *KochFr* 68, 75, 95, 101; *KochSz* Bv, C2; Lutni moiá/ ty zemną: bo twé wdzięczne łtróny Ciefzą vmyłł trapióny *KochPieś* 40, 39; *ReszHoz* 118; *WerKaz* 304; Duchu święty rácz nas ciefzyć/ á iednością wiary złączyc *ArtKanc* L4v, B19v, D10, G13, G17, K12 (10); *GórnRozm* G3; *PaprUp* G3v, Iv; *KochWr* 20; Nie cieszy mię to, ze Maximilian iest in ore omnium laudatur, praedicatur *ActReg* 115, 30, 59 [3 r.], 111; *GórnTroas* 27, 37; *GrabowSet* C2, C2v, Gv, I3; *KochFrag* 51, 54; *LatHar* 49, 248, 257, 560, 584 (9); *KołakCath* A3; *RybGęśli* Bv, D3; Tym tedy Chrześcijanom [...] Páweł S. ten liłt ze Włoch piłł: ciefzący ie *WujNT* 751; Ciefzyć mamy iedni drugich. *WujNT* Bbbbbb, 282, *Ioann* 11/31, s. 362, 501, 502 *marg* (17); *SiebRozmyśl* Av, K3; Iż ciefzyłz pokorne á fkládałz hárdé. *SkarKaz* 581a,)(4v, 41b, 385b [2 r.], 416b, 550b [2 r.], 580b; *CiekPotr* 52; *CzahTr* B3, B4, [D]v, [D2]v; *PaxLiz* B, B2v; *SkarKazSej* 703b; *SkorWinsz* A3; *KlonWor* 38; *PudłDydo* B5; *RybWit* C2. Cf *cieszyć kogo z czego; co komu; kogo przez co; kogo przed kim; kogo na czym; kogo po kim; »cieszyć chorego«, »cieszyć smutne«.*

cieszyć kogo od kogo (1): Gdzie mowi ták ten Zácháriałz ku zebrániu ludzkiemu/ ciefząc ie od Pána Bogá łwego *RejPos* 2.

cieszyć kogo z czego (2): Nád to ciefzył ie z zakonu y z prorokow/ przypomináiąc im bitwy kthore otrzymáwáli. *BibRadz* 2.*Mach* 15/9. Cf *Ze zdaniem okolicznikowym przyczyny.*

cieszyć co komu (1): A dziwnie mi ciefzyłá moię dużę łmętną *RejWiz* 67v.

cieszyć kogo przez co (1): Przez tve Márya rádości/ Ciefz nas w łmutku y záłości *LatHar* 496.

cieszyć kogo przed kim (1): Aleć mię to ciefzy przed Pánem Bogiem *CzechEp* 61.

cieszyć kogo na czym (1): Oná go zátáilá przez łżeć lat [...] łłużąc mu pilnie wkaždy połudze [...] y ná włzjtkim go ciefzac [!] *SkarŻyw* 392.

cieszyć kogo po kim [= z powodu czyjej śmierci] (2): A (ták) posłáł Dawid sługi łwe ciefzyć go po oycu ie⁸⁰. *BudBib* 2.*Reg* 10/2; *WujNT* *Ioann* 11/19.

cieszyć czym [w tym: ze zdaniem okolicznikowym celu (1)] (61): *OpecŻyw* 69v; *RejPs* 208; *MurzHist* R3v, R4v; nas Świętego Ierzego załlugámi y przytzynámi ciefzyłz *KrowObr* 217; *Leop* 2.*Cor* 7/6; *BielKron* 195v; *Mącz* 182b; *Prot* D3; *RejAp* 33; Vźrzał iáblká nędzny nieboraczek/ Ná gáłące chocia łłáby krzaczek/ Iedną łie ręką v niey vwiesił/ A drugą rwąc tym łwą nędzę ciefzył. *RejPos* B, 11, 126v [2 r.], 129v, 133v; *RejZwierc* 32; *BiałKaz* D2, D2v; *CzechRozm* 96v; *KarnNap* F; Ciefz mię łáłką łwą *KochPs* 184, 173; *SkarŻyw* 58, 166; *KochFr* 95, 101; *WerKaz* 304; *ArtKanc* N16, Q8v; Vtracilismy to Vniá z Polską cieszęno [!] nas papierem *ActReg* 30; *GórnRozm* G3; *KołakCath* A3; *SiebRozmyśl* K3; Nie łłowy ále rzeczą y mocą Chryłtus ciefzy. *SkarKaz* 550a, 550b; *CzahTr* B4, [D]v; *SkorWinsz* A3. Cf »nadzieją cieszyć«, »cieszyć obietnicą«, »pociechami cieszyć« »cieszyć tymi słowy«.

cieszyć w kim, w czym [w tym: kogo przez co (1)] (31): *RejPs* 179; *Leop* Ps 118/50; *BibRadz* Ps 40/4; *GórnDworz* T3; Abowiem pátrż gdy na pogrzebiech bywamy/ álbo przyiációły w przygodach ciefzimy *RejZwierc* 151; *BudBib* Sap 8/9; *CzechRozm* 202; *KarnNap* F4v; *SkarJedn* 313; *KochPs* 42; *KochTr* 24; *ArtKanc* H6; *ActReg* 59; *LatHar* 187, 593 *marg*, 616, 666; Tyś go w fráłunku ciefzył *RybGęśli* D3; *WujNT* 2.*Cor* 1/4; *CzahTr* [D2]. Cf »w nadziei cieszyć«, »w smutku cieszyć«.

Ze zdaniem okolicznikowym celu [aby (6), by (2), ażeby (1)] (9): aliż ią ijnłfé panijé ciełfyly/ aby łobiew łmutku nie łtełknıla. *OpecŻyw* 110v, 22v; *Leop Is* 10 arg; *BielKron* 94v; *RejPos* 53v, 133v; ciełfzą/ á żeby nie rołpaczáli dla grzechow/ nápominiá *ReszHoz* 122; *WujNT* 2.Cor 2/7; *PaxLiz* B.

Ze zdaniem okolicznikowym przyczyny (1): łtal vmiezgaiać [!] łie á tziełzac [!] łe łtego zemu włzitko łzlo ku miłli *PaprUp* Iv.

Ze zdaniem dopełnieniowym [iż (1), że (1)] (2): *BielKron* 309v; łalem [!] cieszyć, że nagroda może być *ActReg* 100.

Ze zdaniem podmiotowym [iż (2)] (2): á włłák że łednáć ciełfy iż to záłię káždemu dobrze dułaiącemu ná poćiechę wynidzie. *RejPs* 82v; *CzechEp* 74.

W charakterystycznych połączeniach: cieszyć jeden (jedno) drugiego (5), płaczące (2), utrapione (2), wierne (7), więźnie (2); cieszyć w doległościach (2), w frasunku, w troskach, w utrapieniu.

Przysłowie: Łácno ciełfzyć chorego gdyłmy zdrowi łámi *KochPieś* 39.

Zwroty: »chorego, niemocne cieszyć« [szyk zmienny] (4 : 2): Nietak czy chorego ciełfą Kedy mogą tomu łmiełfą. Aby łię też czalem rołmiał *RejKup* g3v; *KrowObr* 62v, 130; *WujJud* 199v; *HistHel* Dv; *KochPieś* 39.

»nadzieją, w nadziei cieszyć; nadzieja cieszy [kogo, co]« [szyk zmienny] (5 : 2; 5): Tác mye záwždy nádzeyé twa łáłkáwye cyełfýłá *LubPs* bb; *BibRadz* I 128c marg; áby wždy Papież iáką nádzieią łudzi ciełfzył *BielKron* 216; *RejPos* 139; *HistLan* D4v, E3; *RejZwierc* 230; *SkarŻyw* 75; *KochSz* A3v; *KochPieś* 4; Ciełfzył w nádziei łwiętey dułfę má trołkliwą *ArtKanc* L5v; Nádzieią łwięźniá ciełfy choć iuż łedwe źiewa *RybGęśli* B.

»cieszyć obietnicą« w tym: kogo, co (5) [szyk zmienny] (6): *Diar* 68; á ciełfy Adámá z żoną obietnicą plemeniá przyłżłego, *BibRadz* I 2d marg; *RejAp* 45v; áby łe ciełfyli onemi wdzyęcźnymi obietnicámi *RejPos* 313, 133v; *RejPosWstaw* 110v.

»pociechami cieszyć« (1): zá co też Wálżę K. M. Pan Bóg możnie wrywáiać/ wielkiemi zásię poćiechámi ciełfzył. *SiebRozmyśl* Av.

»cieszyć (tymi) słowy [kogo, co]« [szyk zmienny] (10): Ochotnie łwą gołcią czćiłá/ Y tymi ią łłowy ciełfýłá. *BierEz* M3v, Q4v; *OpecŻyw* 29v; *BibRadz* I 59d marg; *BielKron* 45v; *RejPos* 349; *SkarŻyw* 496; *CzechEp* 153; *ArtKanc* I20v; *SiebRozmyśl* F2v.

»smutnego (a. smętnego, a. zasmuconego), w smutku (a. w smętku, a. w zasmuceniu) cieszyć« [szyk zmienny] (15 : 9): O poćiełfenijé aniłłkié/ iakoź łie to łmucis/ ijnłfé włłytki łmutné ciełfýłs. *OpecŻyw* 99, 168v; *RejPs* 83v, 214v; *RejJóz* B7v, N8; *BielKom* G5v; Rácźże mye w káždym łmutku mym łáłkáwye cyełfýć łam *LubPs* cc, O2v; *KrowObr* 47, 130, 150; *KuczbKat* 300; *BiałKaz* C3; *ArtKanc* A16, D10, G13v, H16, M12v; *ActReg* 155; *LatHar* + + +v, 496; *SkarKaz* 385b; *CzahTr* B3.

Szeregi: »napominać, (abo, i) cieszyć« = *hortari et consolari PolAnt* [szyk 5 : 4] (9): ciełfýł ią/ ij napominał aby tzo iadła *OpecŻyw* 159; *KromRozm* II e; Anioł ią ciełfy/ nápomina *BibRadz* *Gen* 16 arg, *4, 1.Thess 2/11 [12]; *WujNT* 502 marg, 623 marg, 1.Thess 2/12, s. 771 marg.

»nawiedzać i (a, abo) cieszyć« (5): I przetołż gdy go kto nawiędzáł abo ciełfzył/ połpolicie ty łtrałżliwé łłowa w vłciech łwoich miáł *MurzHist* D3v; aby [...] niemocne y więźnie náwiedzáli y ciełfyli *KrowObr* 62v, 130; *HistRzym* 4v; *RejPos* 46.

»cieszyć i posilać« (2): *KromRozm II* e4; tedy miey pewną nadzieię w Pánie Bodze [...] a ciefz y pošilay łam łiebie wielkã łãłkã iego. *KarnNap* E4v.

»cieszyć a (i) twirdzić (a. potwierdzać)« (5): *KromRozm II* e3; Tu iuż łyfyłz/ iż Pan pod ołobã tego nędznikã wftãwicźnie ciefzy á twirdzi w tobie mdłã nãdzyeię twoię. *RejPos* 257v, 138, 349; *RejPosWstaw* 110v.

»weselić i cieszyć« (1): Owłzem mię wefeli y ciefzy *CzechEp* 63.

2. *Weselić, radować; delectare, solari Mqcz; exhilarare Cn* (47) : Przecz łpuść łwã łãłkã Pánie/ Niech zãwždy ciefzy twych wiernych wfãnie. *GrabowSet* H2, G3v, S3.

cieszyć kogo, co [w tymi kogo, co czym (15)] (42): *OpecŻyw* 185; *GlabGad* I5v; Iãwnie prorok tu połozyl łprawę łãdu pãńfkie⁶⁰/ [...] á bãrzo ftrãłly złółciwe/ á ciefly zãfię niewinne *RejPs* 142v, 63v; Zwãłzcza Iozeph dziecię twoie Dziwnie ciefzy łercze moie *RejJóz* A5v; *RejKup* t6v; *LubPs* F3; NVz moię miłe Wići/ toć was długo kręcã/ Nieprzyacióły ciefzac/ łami łiebye łmęcã. *RejZwierz* 103; A nauka łpiewania (poniewãłz ona łłuchaięcogo ciefzy) w wielkiey niekiedy zacnołci á cci v Grekow była *KwiatKsiãż* I2v; *Mqcz* 417c; *OrzQuin* Lv; *Prot* B4; *ModrzBaz* 94; Y ztãdže łie zda/ że tego łeft więcey Co trapi/ niźli co człówiekã ciefzy. *KochOdpr* B2; Nienawiłc ná mã łkãżę zewłzãd doćiera/ [...] To zã fwoię życzliwołł/ y chęc odnołżę: Nie ciefz/ pãnie/ złych łudzi/ nie ciefz mnã prołżę. *KochPs* 167, 119, 151, 167; SŁawã y łwiãłłłł wielkich narodow/ Cześkiego/ Polkiefkiego[!]/ Węgierkiefego/ przenachwãłebnieylzy mãłz/ Kãpłan/ y męcźennik Chryłtułow Woyćiech: to łeft/ woyłko ciefzac: znarodu onego/ od łławy nãzwãnego Słowieńkiefego *SkarŻyw* 352; *KochTr* 12; *StryjKron* 427; *KlonŻal* ktv; Ciefzy mię ten rym/ Polak mãdr po łzkodzie *KochPieł* 39, 50; *ArtKanc* Q6v; *KmitaPsal* A2v; *ZawJeft* 45; *GrabowSet* C3v, G2v, Q [2 r.]; *LatHar* 241; Przyłżly wždy żywot ciefzy/ Ey niech fię k niemu włkok co żywo łpiefzy. *RybGęłli* D2; *SiebRozmyłł* B4v, Cv, D3; *KmitaSpit* Av; *SkarKaz* 637a; *GosłCast* 9 [2 r.]; *SkorWinsz* A3. Cf *cieszyć kogo w kim*.

cieszyć kogo w kim (1): Prawe kxiãżę między tymi Nãłzemi dzieczmi drugiemy Raczyłz nãł w nim ciefzyć pãnie Gdyż to łeft nãłze kochanie. *RejJóz* A6.

cieszyć czym (17): *OpecŻyw* 185; *RejPs* 63v; *Prot* B4; Nãłmieiã fię Polacy y łezdni y piefzy/ Gdy łe temi bãłniãmi hãrdy rzecźnik ciefzy. *ModrzBaz* 94; *KochPs* 167; *KochTr* 12; ktorzy iã łpiewãnim/ grãnim ná dudach/ multãnkach/ łurmach/ ná łkrzypicach y bębnach grãiac ciefzyli *StryjKron* 427; A onã niewinna córã/ Obrołłã w łłowicze piórã: Y dźił wdźięcznym głółem ciefzy/ Kto łye kolwiek w drogę łpiefzv. *KochSob* 66; *KmitaPsal* A2v; *ZawJeft* 45; *GrabowSet* C3v, G2v, Q; *LatHar* 241; *KmitaSpit* Av; *SkarKaz* 636b; *SkorWinsz* A3v.

Szereg: »podweselać a cieszyć« (1): ktorich [pãń] to łeft przyrodzenie łudzie podwelfeiać [!] á ciefzić. *GlabGad* I5v.

Synonimy: 1. *ochłódzić, podpierać, twirdzić*; 2. *weselić*.

Formacje pochodne: *nacieszyć, pocieszyć, ucieszyć; pocieszać*.

Cf **CIESZĄCY, CIESZENIE, CIESZON**